

Муниципальное автономное общеобразовательное учреждение
«Санагинская средняя общеобразовательная школа»

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

Предмет: бурятская литература

Класс: 5

Учитель: Мархаева Т.Х.

Категория: высшая

Стаж: 29

2017-2018 учебный год

Нуралсалай сэдбүүдэй гол удха

1. Оршол. Литература – уран үгын искусство

Литература гэдэн предмедэй зорилго. Литература - уран үгын искусство. Уран зохёол уншалга ба хадуун абалга. Уран зохёолой үнэн ба үнэн бэшэ таланууд. Искусствын халбаринууд тухай мэдэсэ үргэдхэхэ.

2. Фольклор

Фольклор тухай ойлгосо. Фольклорно зохёолнууд соохи үнэн бэшэ, ханаанһаа абтаһан шэдигтэ ба фантастическа юумэнүүд. Үхибүүдэй фольклор: таабаринууд, тоолуурнууд, нааданууд. Фольклорно жанрнуудай наадахы үндэһэн.

3. Буддын шажанай зохёолнууд. Алтан үдэтэ хун шубуун

Буддын шажанай зохёолнууд тухай хуряангы ойлгосо.

4. Арадай онтохонууд.

Онтохонуудай янзганууд, хүнэй ба арад зоной ажабайдалда үзүүлдэг нүлөөн ба удха шанар.

Зургаан нүхэд. Тус онтохон соо нүхэсэлэй хүсэ ба хорото муу юумэ уран аргын хүсөөр зураглалга. **Нүүл хүбүүн.** Буряад арадай ажабайдалай онсо өөрсэ шанар шэнжэ уран хайханай хэрэгсэлнүүдэй арга хэрэглэн харуулалга.

Сэсэн хулгана. Амигад тухай онтохоной онсо шэнжэнүүдынь гаргаха. **Буряад арадай онтохоход ба үльгэршэд.** Арадай аман зохёол суглуулагшад, онтохоход тухай мэдээн.

5. Литературна онтохонууд. В. Халхуев “Жаабдай” Литературна онтохоной илгаа, гиперболэ.

6. Эпическэ зохёолнууд. Л. Толстой “Хайратай морин” рассказ. Зохёолой байгуулга.

А. Лыгденов “Унаган”. Автор ба рассказчик, герой ба сюжет, диалог ба монолог тухай ойлгосо.

Ц. Номгоев “Хилээмэн”. Үнэн юумэ зохёон найруулгын нэгэ арга. Литературна характер тухай ойлгосо. **Практическа хүдэлмэри.** Рассказай нюусанууд. **Минии түрүүшын туршалга.** Уншаһан гү, али өөрын зохёолон рассказ. **Ц-Б.Бадмаев “Будамшуугай орон нютагаар Серёжын аяншалга”.** Туужа тухай ойлгосо, тэрэнэй рассказһаа илгаа: сюжет, саг, герой, жанрай онсо шэнжэ.

7. Лирическэ жанрнууд. Лирикэ – литературынын род. Ирагуу шүлэгэй жанр тухай ойлгосо

Д.Дамбаев. “Хабарай дуун” шүлэг. Д. Ц. Дамбаев. Нагасын захяа. Ургы хайхан Буряадни. Байгалай долгид. Ш.Д.Байминов. Онгосомни. Аадар. Гагаринтай уулзалга.

8. Басни. С.Н.Норжинимаев. Аймхай охотноон. Шаазгайн элидхэл. Хүмүүжүүлэгшэ хирээ. Абарга дальбараа.

9. Зүжэглэмэл зохёолнууд. Б.Ш.Эрдынеев. Бишыхан хатан. Драма ба тэрэнэй жанрнууд, тэрэнэй онсо шэнжэнүүд.

10. Жэл соо үзэһэнөө дабталга

Нурагшадд мэдээ, шадбарид тавигдах дүнгүүд

Нурагшад **“Оршол. Литература – уран үгын искусство”** үзөөд байхадд, иимэнүүд **предметнэ мэдэсэтэй** болон.

- Литературын халбаринууд тухай мэдэхэ

Нурагшад **“Оршол. Литература – уран үгын искусство”** үзөөд байхадд, иимэнүүд **шадбарид дадалтай, нураха арга болонжотой** болон:

- “Уран зохёолшо, автор, уншагша” үгэнүүдэй удхын илгаа гаргах

Нурагшад **“Фольклор”** үзөөд байхадд, иимэнүүд **предметнэ мэдэсэтэй** болон.

- Арадай аман зохёол, тэрэнэй бага жанрнууд тухай мэдэхэ.

Нурагшад **“Фольклор”** үзөөд байхадд, иимэнүүд **шадбарид дадалтай, нураха арга болонжотой** болон:

Таабаринууд, тоолуурнууд, нааданууд, фольклорно жанрнуудые элирүүлхэ.

Нурагшад **“Буддын шажанай зохёолнууд”** үзөөд байхадд, иимэнүүд **предметнэ мэдэсэтэй** болон.

Буддын шажанай зохёолнууд тухай мэдэхэ.

Нурагшад **“Буддын шажанай зохёолнууд”** үзөөд байхадд, иимэнүүд **шадбарид дадалтай, нураха арга болонжотой** болон:

хургаал заабарид хэрэглэжэ шадд.

Нурагшад **“Арадай онтохонууд”** үзөөд байхадд, иимэнүүд **предметнэ мэдэсэтэй** болон.

Онтохонуудд янзанууд, хүнэй ба арад зоной ажабайдалд үзүүлдэг нүлөөн ба удхашанар мэдээ.

Нурагшад **“Арадай онтохонууд”** үзөөд байхадд, иимэнүүд **шадбарид дадалтай, нураха арга болонжотой** болон:

Үзэжэ байһан зохёолой гол шухала үйлэнүүдые, үйлэдэгшэ нюурай хэлэһэн үгэ, хэрэг г.м. илгах.

Нурагшад **“Литературна онтохонууд”** үзөөд байхадд, иимэнүүд **предметнэ мэдэсэтэй** болон.

Литературна онтохоной илгаа, гиперболэ мэдэхэ

Нурагшад **“Литературна онтохонууд”** үзөөд байхадд, иимэнүүд **шадбарид дадалтай, нураха арга болонжотой** болон:

Зохёолой геройнуудд өөр өөрын ба бултандань хабаатай шэнжэнүүдые тодорхойлон, харагтеристикэ үгэжэ, тэдэндэ авторай ямараар хандажа байһые элирүүлжэ зэргэсүүлхэ

Нурагшад **“Эпическэ зохёолнууд”** үзөөд байхадд, иимэнүүд **предметнэ мэдэсэтэй** болон.

Рассказай ба туужын онсо шэнжэ, хүнэй доторой байдал, байгаали зохёол соо зураглалга

Нурагшад **“Эпическэ зохёолнууд”** үзөөд байхадд, иимэнүүд **шадбарид дадалтай, нураха арга болонжотой** болон:

Ажал хүдэлмэри, абарид зан тухай, аман хэлэлгэдээ хөөрөжэ шадд.

Нурагшад **“Лирическэ жанрнууд”** үзөөд байхадд, иимэнүүд **предметнэ мэдэсэтэй** болон.

Уран шүлэг уншажа, удхыень ойлгожэ шадд

Нурагшад **“Лирическэ жанрнууд”** үзөөд байхадд, иимэнүүд **шадбарид дадалтай, нураха арга болонжотой** болон:

Үзэжэ байһан шүлэгэй гол удхаш ойлгоод, хөөрэхэ, уран гоёор уншажа шадд

Нурагшад **“Басни”** үзөөд байхадд, иимэнүүд **предметнэ мэдэсэтэй** болон.

Басни тухай ойлгосотой болох.

Нурагшад **“Басни”** үзөөд байхадд, иимэнүүд **шадбарид дадалтай, нураха арга болонжотой** болон:

Хургаал заабаринуудыень тодорхойлон, харагтеристикэ үгэжэ, тэдэндэ авторай ямараар хандажа байһые элирүүлжэ шадд

Нурагшад “Зүжэглэмэл зохёолнууд” үзөөд байхадаа, иимэнүүд предметнэ мэдэсэтэй болоно.

Драма тухай ойлгосотой болохо.

Нурагшад “Зүжэглэмэл зохёолнууд” үзөөд байхадаа, иимэнүүд шадабари дадалтай, нураха арга боломжотой болоно: онсо шэнжэнүүдын оложо шадаха.

5-дахи ангиин нурагшадта найнаар хүдэлмэрилхын нүхэсэл боложо үгэдэг гурим ёһын байдал бии болгоходоо иимэнүүд **метапредметнэ мэдэсэ** олгуулха: шухала хэрэгтэй мэдээсэлнүүдые бэдэржэ, компьютер болон интернетэй хүсөөр мэдээнүүдые оложо, хэрэглэжэ шадаха; шүүмжэлэл, шэнжэлэл хэжэ, дутаг дундануудые элирүүлжэ; хэһэн ажалдаа арга боломжонуудые тааруулжа, шалгалта, сэгнэлтэ үгэжэ шадаха; юумые сасуулжа, тааруулжа, шалтаг хойшолоной холбоо байгуулжа, бодолоо удаа дараалуулан нубарюулжа шадаха.

5-дахи ангиин нурагшадта найнаар хүдэлмэрилхын нүхэсэл боложо үгэдэг гурим ёһын байдал бии болгоходоо иимэнүүд **өөрын аминай мэдэсэ** олгуулха: буряад литература буряад арадай үндэһэн-болбосоролой нангин баялиг гэжэ ойлгохо;

түрэл хэлэндээ дуратайгаар, хүндэтэйгөөр хүмүүжэхэ; хэлэнэй баялигые грамматическа аргуудые өөрынгөө хэлэлгэдэ хэрэглэжэ, бодожо байһан бодолоо тэрэнэй хүсөөр хэлэжэ шадаха.

ТЕМАТИЧЕСКА ТҮСЭБЛЭЛГЭ

Дугаар	Хэшээлэй сэдэвүүд	Нуралсалай түсэблээн дүн	Үхибүүдэй өөрын хүгжэлтын дүнгүүд	Бээ гуримшуулаад ябаха, оршон тойроние шудалха, харилсаха шадабари
1	Оршол. Литература – уран үгын искусство	“Литература-уран үгын искусство” гэхэн мэдэсэ тобшолон онсодхохо, искууствын халбаринууд тухай мэдэсэ үргэдхэхэ, “уран зохёолшо”, “автор”, “уншагша” гэхэн үгэнүүдэй удхын илгаа гарган ойлгуулха	Түрэл хэлэн, нютаг нугын түүхэдэ хандан хурагшатай досоо омогорхол түрүүлхэ.	Литературна хэлэн дээрэ байһан зохёолой үгын удха ойлгохо, эшэ үндэхэндэнь хандажа элдэб янзын газарһаа абаха. Тэдэниие зэргэсүүлхэ, согсолхо.
2	Уран зохёолой нюусанууд	Хурагшатай үгын баялиг, бэшэмэл ба аман хэлэлгэ хүгжөөлгэ, уран зохёолой нюусануудтай танилсалга	Социальна удха шанар тушаажа абалга ба эдлэлгэ, өөрынгөө дурадхалые үндэхэлжэ баримтануудые хэлэхэ.	Даабаринуудые дүүргэхын тула хэрэгтэй мэдээсэл суглуулха.
3	Фольклор тухай ойлгосо, бага жанрнууд	Арадайнгаа хэр угһаа абажа ябаһан алтан баялиг – арадай аман зохёол тухай мэдэсэ үргэдхэн, һонирхол түрүүлхэ	Элдэб социальна байдалда бэе бэетээ, багшатаяа харилсаха аргатай бололго, арсалдаата асуудалнуудые номгоноор шийдхэжэ шадалга	Хэрэгтэй мэдээсэл ондоо литератураһаа олоод, тэрэнээ хэрэглэлгэ.
4	Тоолуурнууд, буряад нааданууд	Арадай аман зохёолой бага жанр – тоолуурнуудтай танилсуулалга. Арадай абажа ябаһан наадануудай дүримүүдтэй танилсан, аман хэлэлгэ, хүбэлгэн ухаа хүгжөөн, эбтэйгээр наадаха шадабари	Арадай аман зохёолой жанрнууд тухай мэдээсэл ойлгохо	Номоор хүдэлхэ, өөрынгөө һанал бодол аман хэлэлгээр дамжуулха

		олгохо.		
5	Сэсэ буляалдаан, жороо үгэнүүд	“Сэсэ буляалдаан” бага жанртай мүн жороо үгэнүүд тухай мэдэсэ үргэдхэхэ.	Өөрын ба ондоо хүнэй ажабайдалда арадай аман үгэ ямар үүргэ дүүргэнэб гэжэ ойлгохо	Зураг хаража, асуудалнуудта харюусаха, жороо үгэнүүдые хэлэжэ һураха, хажуудахи хүнүүдээ шагнаха
6	Таабаринууд. Онъһон ба хошоо үгэнүүд	Таабаринууд, онъһон ба хошоо үгэнүүд тухай мэдэсэ үргэдхэхэ, илгааень гаргаха.	Өөрын ба ондоо хүнэй ажабайдалда арадай аман үгэ ямар үүргэ дүүргэнэб гэжэ ойлгохо. Далда удхатай үгэнүүдые тайлбарилжа шадаха	өөрынгөө һанал бодол аман хэлэлгээр дамжуулха
7	Буддын шажанай зохёолнууд. Алтан үдэтэ хун шубуун	Буддын шажанай зохёолнуудтай танилсуулангаа, хургаал заабари дээрэ хүмүүжүүлхэ.	Өөрын ба ондоо хүнэй ажабайдалда дайралдадаг буддын шажанай хургаал заабари хэлэнэй аргаар хажуудахи хүнтээ харилсаха, зохёолой удха ойлгосо.	Багшатаяа хамта хэшээлэйнгээ зорилго табиha, хэшээлдээ юу хэһэнээ хойно хойноһоонь тоолохо, өөрынгөө, нүхэдэйнгөө ажал багшатаяа сугтаа зохёоһон тусхай критеринүүдээр шалгаха.
8	Арадай онтохонууд. Зургаан нүхэд. Һүүл хүбүүн.	Арадай онтохонууд тухай мэдэсэ һэргээн, зохёолой сюжет, композици гэһэн литературна ойлгосонуудтай танилсуулга, зохёолой онсо шэнжэ илгaха шадабари дээшэлүүлэлгэ	Элдэб социальна байдалда бэе бэетээ, багшатаяа харилсаха аргатай бололго, арсалдаата асуудалнуудые номгоноор шийдхэжэ шадалга	Зураг хаража, асуудалнуудта харюусаха, багахан мэдүүлэлнүүдые зохёожо һураха, хажуудахи хүнүүдээ шагнаха
9	Сэсэн хулгана. Буряад арадай онтохошод ба үльгэршэд.	Амигад тухай онтохонтой танилсуулан, онсо шэнжэнуудынь гаргаха, удхалан зохёохы шадабари һайжаруулха. Онтохошодтой танилсуулха	Онтохошод ба үльгэршэд тухай ойлгосой болохо	Багшатаяа хамта хэшээлэйнгээ зорилго табиha, хэшээлдээ юу хэһэнээ хойно хойноһоонь тоолохо, өөрынгөө, нүхэдэйнгөө ажал багшатаяа сугтаа зохёоһон тусхай критеринүүдээр

				шалгах.
10	Литературна онтохонууд. В. Халхуев “Жаабдай”	В.Халхуевтай намтартай, “Жаабдай” зохёолтойнь танилсуулалга. Литературна онтохоной илгаае элирүүлхэ, гиперболэтэй танилсуулха.	Өөрын ба ондоо хүнэй ажабайдалда болодог үйлэ хэрэгүүд ямар үүргэ дүүргэнэб гэжэ ойлгохо, хэлэнэй аргаар хажуудахи хүнтээ харилсаха	Номоор хүдэлхэ, тусгаар тэмдэгүүдэй үүргэ ойлгохо, Багшатаяа болон нүхэдтээ дүн гаргах.
11	Л. Толстой “Хайратай морин” рассказ	Л.Толстойн зохёохы танилсуулха, “Хайратай морин” зохёол дээрэ байгуулга тухай литературна ойлгосо үгэхэ.	Оршон тойронхи байгаалида, амитанда дуратай байханаа, тэрээндэ өөрынгөө хандаса харуулха, уншаха, харилсаха дуратай байха, өөрынгөө хэһэн ажал сэгнэжэ шадаха.	Номоор хүдэлхэ, өөрынгөө ханал бодол аман хэлэлгээр дамжуулха
12 - 13	А. Лыгденов “Унаган”	А. Лыгденовэй зохёохы намтар, зохёолнуудтайнь танилсуулха, эпическэ зохёолой байгуулга, уран аргууд тухай мэдэсэ үргэдхэхэ.	Буряад арадайнгаа ёһо заншалнуудтай танилсаха, аха хүниие хүндэлхэ мэдэрэл түрүүлхэ	Номоор хүдэлхэ, өөрынгөө ханал бодол аман хэлэлгээр дамжуулха, багшатаяа болон нүхэдтээ дүн гаргах.
14 - 15	Ц. Номтоев “Хилээмэн”	Ц.Номтоевтай “Хилээмэн” зохёол дээрэ тарьяан ажалтай, хүдөө зоной хилээмэндэ хандасатай танилсуулан, зохёолой хүмүүжүүлхы боломжо үргэнөөр хэрэглэхэ.	Өөрын ба ондоо хүнэй ажабайдалда түрэл хэлэн ямар үүргэ дүүргэнэб гэжэ ойлгохо, хэлэнэй аргаар хажуудахи хүнтээ харилсаха, бэшэмэл текстын удха үзэнэб гэжэ ойлгохо	Номоор хүдэлхэ, тусгаар тэмдэгүүдэй үүргэ ойлгохо, Багшатаяа болон нүхэдтээ дүн гаргах.
16 - 17	Практическа хүдэлмэри Минии түрүүшын туршалга	Мэдэсэ, ойлгосонуудаа, уран зохёолой удха тайлбарилангаа, зэргэсүүлхэ. Багахан рассказ зохёоходоо, нэгэ һонин ушар тухай бэшэхэ	Ойлгожо абahan мэдэсэе хэрэглэхэ, хэлэнэй аргаар хажуудахи хүнтээ харилсаха, бэшэмэл текстын удха зохёон байгуулха шадалтай болгохо	өөрынгөө ханал бодол бэшэмэл хэлэлгээр дамжуулха
18 - 24	Ц-Б.Бадмаев “Будамшуугай орон нютагаар Серёжын аяншалга”	Ц-Б. Бадмаевтай намтартай танилсажа, туужа тухай ойлгосо үгэхэ, онсо шэнжэнүүдтэйн танилсуулха, арадайнгаа ёһо заншал дээрэ хүмүүжүүлхэ.	Уг гарбал, түрэл тала тухай мэдээсэл ойлгохо, буряад арадайнгаа ёһо заншалнуудтай танилсаха, аха хүниие, нүхэрөө хүндэлхэ мэдэрэл түрүүлхэ	Номоор хүдэлхэ, тусгаар үгэнүүдэй удха ойлгохо, өөрынгөө ханал бодол аман хэлэлгээр дамжуулха, багшатаяа болон нүхэдтээ

				дүн гаргах.
Лирическэ зохёолнууд				
25	Ирагуу шүлэгэй жанр тухай ойлгосо	Поэдэй шүлэглэмэл аргаар өөрынгөө сэдхэлэй байдалыг гү, али мэдэрэлыг элирүүлэлгэ, уран зохёолой хэлэнэй шэмэг үгэнүүд тухай ойлгосо үгэхэ	Хэлэнэй аргаар хажуудахи хүнтээ харилсаха, поэдэй сэдхэлэй гүнзэгыг элирүүхэ	Багшатаяа хамта хэшээлэйнгээ зорилго табиha, хэшээлдээ юу хэhэнээ хойно хойноhoонь тоолохо, өөрынгөө, нүхэдэйнгөө ажал багшатаяа сугтаа зохёohon тусхай критеринүүдээр шалгахa.
26	Д.Дамбаев. “Хабарай дуун” шүлэг	Д.Дамбаевай “Хабарай дуун” шүлэгтэй танилсуулга, шэмэг үгэнүүдынь олохо дадалтай болгохо	Өөрынгөө сэдхэлэй байдалыг гү, али мэдэрэлыг элирүүлэлгэ, уран үгэнүүдыг хэлэлгэдээ хэрэглэлгэ	өөрынгөө ханал бодол бэшэмэл хэлэлгээр дамжуулха
27 - 28	Д. Ц. Дамбаев. Нагасын захяа. Ургы найхан Бурядни. Байгалай долгид.	Уран зохёолшоной зохёохы намтартай танилсан, шүлэгэй гол удха ойлгон авторай мэдэрэл таажа хургалга	Оршон тойронхи ажабайдалда боложо байхан хубилалтануудыг ажаглан хаража, тэрээндэ өөрынгөө хандаса харуулха, уншаха, харилсаха дуратай байха, өөрынгөө хэhэн ажал сэгнэжэ шадаха.	Номоор хүдэлхэ, тусгаар тэмдэгүүдэй үүргэ ойлгохо, өөрынгөө ханал бодол аман хэлэлгээр дамжуулха, багшатаяа болон нүхэдтээ дүн гаргахa.
29 - 30	Ш.Д.Байминов. Онгосомни. Аадар. Гагаринтай уулзалга.	Ш. Байминовай зохёохы намтартай танилсуулангаа, уран гоёор зураглан харуулхан байгаалиин үзэгдэлнүүдыг хурагшадта ойлгуулха, лирическэ зохёол сэдхэлээрээ хадуун абалга хүгжөөхэ	Өөрын ба ондоо хүнэй ажабайдалда ушардаг үйлэ хэрэгүүдыг ямар аргаар дамжуулнаб гэжэ харуулха, хэлэнэй аргаар хажуудахи хүнтээ харилсаха, бэшэмэл текстын удха үзэнэб гэжэ ойлгохо	өөрынгөө ханал бодол бэшэмэл хэлэлгээр дамжуулха
Басни				
31 - 32	С.Н.Норжинимаева ймхай охотноон. Шаазгайн элидхэл. Хүмүүжүүлэгшэ	Басни тухай мэдэсыень үргэдхэхэ, зохёолой хургаал элирүүлхэ, уншаха дадал, аман хэлэлгэ хүгжөөхэ, найжаруулха.	Өөрын ба ондоо хүнэй ажабайдалда дайралдадаг дутуу дундануудыг элирүүлжэ ойлгуулха, хэлэнэй аргаар хажуудахи хүнтээ харилсаха,	Номоор, зурагаар хүдэлхэ, үгэнүүдэй удха ойлгохо, өөрынгөө ханал бодол аман хэлэлгээр дамжуулха,

	хирээ. Абарга дальбараа.		ниигүүлэхы сэдхэлтэйгээр хүмүүжүүлхэ	багшатаяа болон нүхэдтээ дун гаргаха.
33 - 34	Б.Ш.Эрдыеев. Бишыхан хатан	Драма ба тэрэнэй жанрнуудтай танилсуулан, зохёолой онсо шэнжэнүүдые элирүүлхэ	Өөрын ба ондоо хүнэй ажабайдалда дайралдадаг ушарнууд тухай, үйлэдэгшэ нюурнуудай хоорондохи харилсаа элирүүлхэ	Номоор хүдэлхэ, тусгаар тэмдэгүүдэй үүргэ ойлгохо, өөрынгөө ханал бодол аман хэлэлгээр дамжуулха, багшатаяа болон нүхэдтээ дун гаргаха.
35	Жэл соо үзэһэнөө дабталга	Гараһан гол литературна мэдэсэнүүдые дабталга, зохёолнуудай удхаар хөөрэлдөө эмхидхэхэ	Хэлэнэй аргаар хажуудахи хүнтээ харилсаха	Номоор хүдэлхэ, өөрынгөө ханал бодол аман хэлэлгээр дамжуулха, багшатаяа болон нүхэдтээ дун гаргаха.

1. С.Д.Будаев, Ц. С. Жанчипова, Д.Х.Митупова «Ажалай дэбтэр» буряад литература 5 класс
2. Х.Д.Дампилова «Буряад литератураар тестнүүд»
3. Сахим нураха бэшэг, электрон ном

